

ARİSTOKRATİK LİBERALİZMDE MERKEZİLEŞME, MEDYA VE ÖZGÜRLÜK

Centralization, Media, and Liberty in the Aristocratic Liberalism

*Devrim ÖZKAN**

ÖZET

Modernlik, ulus devletlerin kurumsallaşması ve tüm yeryüzünü kaplayacak bir biçimde karşılıklı entegrasyonu biçiminde gelişimini sürdürmüştür. Ancak bu süreçte karşılaşılan globalleşme, göç ve meşrulukla ilgili kültürel ve siyasal problemler yeni arayışlara yol açtı. Refah devleti modelinin çöküşü ve soğuk savaşın bitişiyle birlikte, giderek artan bu problemlere cevap arayan akademisyenler, 19. yüzyıl liberal düşünürleriyle ilgilenmeye başlamıştır. Gerçektende 19. yüzyıl liberallerinin modernlik, ulus devlet ve aydınlanmaya yönelik eleştirileri sistemi yeniden yapılandırmak için bir araç olarak kullanılmaya elverişli görünmektedir. Aristokratik liberalizm, 19. yüzyıl düşünce dünyasında öne çıkan en önemli düşünce akımlarından biridir. Aristokratik liberalizm siyaset bilimini, sosyolojiyi ve antropolojiyi derinden etkilemiştir. Aristokratik liberallerin merkezileşme problemine dair düşünceleri günümüzde önemini ve etkisini muhafaza etmektedir. İletişim bilimlerinde özellikle Tocqueville'in modern gelişmelere paralel olarak medyada gerçekleşen dönüşümlere yönelik eleştirileri etkin bir şekilde kullanılabilir. Onun düşünceleri, hazır bir çözüm sepeti sunmaktan ziyade dâhice uyarıları içermektedir. Dolayısıyla etkin ve yaratıcı çalışmalar için ufuk açıcudur. Bu çalışmada öncelikle Tocqueville'in merkezileşmeye yönelik eleştirilerinin arka planını ele alınmaktadır. Daha sonra ölümünden üç yıl önce basılan "L'Ancien Régime et la Révolution" (1856) adlı eserinde modernliğin merkezileşme eğilimine paralel olarak gerçekleşen medyanın merkezileşmesine yönelik tespitlerinden hareketle, günümüzdeki gelişmeler değerlendirilmektedir. Ayrıca, modernleşmeyle birlikte negatif özgürlük anlayışına karşı alanını hızla genişleten pozitif özgürlük kavramının merkezileşme sürecindeki rolüne değinilmektedir. Son olarak, bu süreçte adeta kendiliğinden ortaya çıkan medyanın merkezileşmesinin sonuçlarını ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler: Merkezileşme, medya, modernlik, aristokratik liberalizm, pozitif özgürlük.

* Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sinema ve Televizyon Bölümü. E-mail: ozkandev@hotmail.com.

ABSTRACT

The development of modernity goes ahead with institutionalization of nation-states and mutual integration aboveground. The cultural and political dilemma about globalization, immigration and legality triggered new quests. Following the obvious collapse of welfare state model and the end of cold war, academicians seeking for answers to these dilemmas started to be concerned about the liberal philosophers of 19th century. Indeed, the criticism of 19th century liberals towards modernization, nation-state, and enlightenment might be a adequate tool for the reconstruction of the system. Aristocratic liberalism is one of the most outstanding thought movements during 19th century. It profoundly affected political science, sociology and anthropology. The views of aristocratic liberals on centralization maintain its importance in this day and age. In communication sciences, Tocqueville's criticisms about transitions of media parallel with latest developments can be benefited effectively. His thoughts involve brilliant notices rather than a pile of prepared solutions. In this sense, they broaden horizons for effective and creative studies. In this study, the background of Tocqueville's views on centralization was investigated. Considering the findings about the centralization of media along with the centralization tendency of modernism in his "L'Ancien Régime et la Révolution" book, recent developments were reviewed. Having superiority over negative liberty with modernization, positive liberty and its role in the process of centralization was touched upon. Lastly, the consequences of media centralization emerging in this process were discussed.

Key Words: Centralization, media, modernity, aristocratic liberalism, positive liberty.

GİRİŞ

Siyasal düşünce tarihinin son iki yüzyıllık dilimi, Fransız Devrimi'nin neden olduğu çeşitli sonuçlar karşısında alınan farklı tutumlar çerçevesinde şekillendi. Eski düzenin yerine yenileri ikame edilmeye çalışılırken, siyasal dönüşümlerin yanı sıra kültürel dönüşümler de gerçekleşti. Böylece Avrupa ve ABD merkezli şekillenen modern dünya sistemi, dünyanın geri kalanındaki siyasal ve kültürel yapıları etkilemeye başladı. Fakat Fransız Devrimi'yle gelişimine hız veren modernlik, en başından itibaren çeşitli eleştirilerle karşı karşıya kaldı. Günümüzde güncel tartışmaların büyük bir kısmını işkâl eden modern siyaset ve kültüre yönelik eleştiriler, Fransız Devrimi'nin öncesi ve sonrasında yaygın bir biçimde tartışılmaktaydı.

Günümüzde dile getirilen pek çok eleştirinin kökenini oluşturan yaklaşımların önemli bir kısmı Aristokratik Liberaller tarafından dile getirilmiştir. Son yıllarda 19. yüzyıldaki siyasal tartışmalara odaklanan akademik çalışmalarda bir artış gözlemlenmektedir. Bunların en önemlilerinden birisi de, Rahe'in '*Soft Despotism, Democracy's Drift: Montesquieu, Rousseau, Tocqueville, and the Modern Prospect*' adlı eseridir (2009). Bu eserinde Rahe on dokuzuncu yüzyıldaki tartışmalardan hareketle güncel meselelere cevap aramaktadır. Rahe bu eserden bir yıl sonra yayınlanan '*Montesquieu and the Logic of Liberty: War, Religion, Commerce, Climate, Terrain, Technology, Uneasiness of Mind, the Spirit of Political Vigilance, and the Foundations of the Modern Republic*' adlı eserinde ise soğuk savaş sonrasında ortaya çıkan atmosferin Montesquieu'den hareketle yeniden ele alınarak değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmektedir (2010). Bunların yanı sıra, Kahan'nın siyasal düşünce tarihi alanında yaptığı çalışmalar on dokuzuncu yüzyıl aristokratik liberal düşünce geleneğinin güncel tartışmaların konu başlıkları arasına yer almasını sağlamış bulunmaktadır (1985; 1989; 1992; 2003; 2012).

Aristokratik liberal düşünce geleneğine artan ilginin sebebi 1789'dan iki yüzyıl sonra 1989 yılında yaşananlarla birlikte dünyanın yeni bir sürecin eşiğinde yer aldığına dair inancın hızla yaygınlaşmasıdır. Ancak bu iki yüzyıllık periyotta ortaya çıkan meselelerin modernlik paradigması içinde çözülebileceğine dair inanç da kaybedilmiştir.¹ Bu nedenle akademik çalışmalarda modern siyasetin temel yapı taşlarını, henüz başlangıç döneminde, şiddetle eleştiren düşünörlere ilgi giderek artmaktadır.

Aristokratik liberaller modern siyaseti ve kültürel alanda neden olduğu dönüşümleri merkezileşmeyi arttırmakla eleştirir. Gerçektende modernleşme süreçleriyle birlikte merkezle çevre arasındaki siyasal entegrasyon hızla artmıştır. Feodal sistemin başlıca özelliğini meydana getiren otonomiler arasındaki eşgüdüme dayalı siyasal sistem, yerini hızla ulus devletlerin mutlak egemenliğine terk etti. Siyasal gücün önlenemez bir biçimde merkezileşmesinin yol açacağı muhtemel neticeler, aristokratik liberallerin başlıca kaygısıdır. Merkezi iktidarın farklı güç merkezleriyle dengelenmemesi durumunda özgürlük, refah ve istikrarın asla temin edilemeyeceğine inanıyorlardı. Aynı zamanda modernleşmenin kaçınılmazlığının farkında olduklarından, Siyasal sistemin merkezi iktidarın gücünü sınırlayacak bir biçimde nasıl kurumsallaşması gerektiğine dair çeşitli önerilerde bulundular.

¹ Jürgen Habermas ve Anthony Giddens gibi düşünörler modernliğin hala geçerliliğini sürdürdüğünü ve tamamlanmamış bir proje olduğunu savunmaktadır (Habermas, 1994, 1999; Habermas & Ben-Habib, 1981; Giddens, 1981, 1990).

Günümüzde Avrupa Birliği'ne yöneltilen eleştirilerde etkisini görebileceğimiz merkezileşme eleştirisi 18. yüzyılın başında gerçekleşen siyasal tartışmaların başlıca başlıklarındandır. Siyasal merkezileşme, kaçınılmaz bir biçimde, kültürel merkezileşmeyi de beraberinde getirmektedir. 'Kitle kültürü'nün önce Avrupa ve Kuzey Amerika'ya, daha sonra da tüm dünyaya egemen olmaya başlamış olmasının başlıca sebeplerinden birisi şüphesiz ki siyasal merkezileşmedir.

'Modern Dünya Sistemi'nin kilit taşıını teşkil eden merkezileşme, son iki yüzyıllık periyotta, tüm yerellikleri siyasal ve kültürel olarak kendisine entegre etmeyi farklı şekillerde başarmış bulunmaktadır. Bu başarısındaki en önemli araçlardan birisi medyadır. Farklı mekân ve zamanları birbirine bağlayarak ve yereli yerinden çıkarıp farklı mekânlara taşıyarak, soyutlaşmalarına ve böylece tek bir potada erimelerine neden olmaktadır. Bu yüzden tüm farklılıklarını kaybederek kadim kültürel özelliklerini yitiren merkez dışındaki tüm yerelliklerin yönetilebilmeleri kolaylaşmaktadır. Bu özgürlüğün yitirilmesini de beraberinde getirmektedir. Zira 'modern dünya sistemi'ndeki merkezi iktidarın siyasal ve kültürel yönelimlerine kapılmak kaçınılmaz bir durumdur. Siyasal özerkliğin kaybı ve kültürel bağımlılığın artışı sadece yerel kimliklerin korunmasıyla engellenebilir. Böylece özgür irade kişi ve toplulukların arzuları çerçevesinde yaşamın şekillendirilmesi için, işletilebilir. Gelgelelim egemenlik alanını her geçen gün daha da genişleten merkezi iktidar her şeyi birbirine benzetmek için sonu gelmez bir çaba içindedir.

Toplumun nasıl bir biçimde kurumsallaşması gerektiği sosyal bilimlerin başlıca meselelerindedir. Sosyal bilimler bir yandan toplumu ve temel özelliklerini anlamaya çalışırken diğer yandan daha yaşanabilir bir toplumsal yapının tesisi için neler yapılabileceğini de keşfetmeye çalışır. Eleştiri, refahın ve özgürlüğün temini ve sürdürülebilirliği için sürekli başvurulması gereken yöntemlerdendir. Bu anlamda aristokratik liberalizmin modernlikle birlikte artan siyasal ve kültürel merkezileşmeye yönelik eleştirileri yeniden ele alınmalıdır. Bu makalenin ana amacı aristokratik liberalizmin modernlik eleştirisini güncel gelişmeler çerçevesinde ele alırken, medyanın merkezileşmesine yönelik eleştirilere katkı sağlamaktır.

I. Tocqueville'le Kadar Fransız Düşünce Dünyasında Merkezileşme Problemi

Fransız tahtında en uzun süre kalan XIV. Louis ile birlikte, başta Fansa olmak üzere tüm Avrupa, pek çok siyasal ve kültürel dönüşüme tanık olmuştur. Bu dönüşümlerden en önemlisi, feodal elitlerin giderek her alanda krallığa bağımlı hale gelmeleridir. Fransız Devrimi ve sonrasında artarak devam edecek olan bu merkezileşme eğilimine tepki gösteren düşünürlerin başında Henri de Boulainvilliers (1658-1722) gelmektedir. Boulainvilliers kendisinden sonraki düşünür kuşağının başlıca temsilcilerinden olan Voltaire

ve Diderot'un eserlerinde büyük bir canlılık kazanan geleneğe ve feodal kurumlara başkaldırı eğiliminin emarelerine çok daha önce dikkat çekmiştir. Bu eğilimlere karşı son derece şüpheci bir duruş sergiler. Gelenek düşmanlığının hızla yaygınlaşmasının özgürlük ve istikrarı tehlikeye atacağını düşünür. Fransız krallarının Feodal özgürlükleri tehlikeye atacağını düşündüğü 'geleneğe karşı düşmanlığın' başlıca sorumluları olduğuna inanır (Dijn, 2008:18).

Boulainvilliers, Fransız Devrimi'nden sonra gelişen başlıca üç ideolojiden biri olan muhafazakârlığın temsilcilerinin fazlasıyla yararlandıkları düşünürler arasındadır. Modernleşme süreçleriyle birlikte bireyin, aile başta olmak üzere diğer geleneksel kurumlardan kopuşu, muhafazakârlığın eleştirdiği başlıca meselelerdendir. Bireyin aile ile ilişkisinin ne olması gerektiği tartışmalarının başlıca başlıklarından biridir. Boulainvilliers, insanın diğerlerinden bağımsız olarak varlığını sürdüremeyeceğini düşünür. Zira eğer bu mümkün olsaydı 'dil'in ortaya çıkması düşünülemezdi (Buranelli, 1957: 479). İnsan dilinin mükemmel bir yapı kazanmış olması insanın diğerleriyle sürekli etkileşim halinde olmasının bir sonucudur. Gerçektende, son yıllarda iletişim antropolojisi alanında yapılan çalışmalarında gösterdiği gibi 'insani dil', eşgüdümlü eylemin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Tomassello, 2008). Bu çerçevede Boulainvilliers öncülüğünde 18. yüzyıldaki gelişmelere eleştirel yaklaşan düşünürler bireyin aile ve diğer kurumlara ilişkilerine dikkat çekerek, sosyal düzenin istikrarlı bir biçimde sürdürülmesindeki rolünü vurguladılar.

Ancak, hem Boulainvilliers hem de on sekizinci yüzyıldaki ardılları, birey ve bireyin toplulukla ilişkisine dair Thomas Hobbes'un (1588-1679) yaklaşımından tamamen farklı bir yaklaşıma sahiptir. Hobbes, egemenliğin bireylerin yekvücut olmasıyla ortaya çıktığından bahseder (1991: 190-4). Böylece 19. ve 20. yüzyılda yerleşecek olan 'toplum' kavramına öncülük eder. Bir ulus devlet çatısı altında 'toplum sözleşmesi' ile bir araya gelen ulusu karşılayan 'toplum' kavramıyla Boulainvilliers ve ardıllarının 'topluluk'tan anladıkları birbirinden son derece farklıdır. Onlar daha çok bir iktidar merkezinin egemenliği altında birbirlerinden bağımsız bir biçimde var olan grup veya cemaatlerden bahseder. Bu noktada aristokratik düşünce geleneğinin on dokuzuncu yüzyıldaki temsilcilerinin aksine Aristoteles'ten farklı düşünürler. Hobbes'a göre bireyler hep birlikte yekpare olarak devleti meydana getirirler. Devlet'in (commonwealth) tesis edilebilmesi bireylerin yekpareliğine bağlıdır (1991: 120). Boulainvilliers ise Aristoteles'in insanın 'sosyal hayvan' olduğunu söyleyerek öncülük ettiği düşünce tarzını reddeder. Boulainvilliers tarihi incelediğimizde toplumun kuruluşunun bambaşka bir biçimde gerçekleştiğini gözlemleyeceğimizi dile getirir. Ona göre toplumlar güçlünün zayıf üzerindeki egemenliğini zaferler yoluyla tesis etmesiyle kurulmuşlardır (Buranelli, 1957: 482). Görüldüğü gibi hipotetik dayanaklardan çok tarihsel dayanaklardan hareketle düşüncesini geliştiren

Boulainvilliers, insan doğasının bir gereği olarak, toplumun takipçilerini zorlayarak aşiretler kuran bireylerin çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıktığını iddia eder. Buraneli için onun toplumun kuruluşu hakkında tarihsel verilerden hareketle geliştirdiği düşünceler ile Fransız toplumunun kökenlerine dair düşünceleri benzerlik gösterir. Boulainvilliers daha sonra Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) tarafından da dile getirilen bütün insanların doğal koşullarda eşit olduğu düşüncesini paylaşır. Ancak, kişilerin devletin kapsadığı alanda gerçekleşen sosyal ve siyasal hayatta katılmaya zorlandıklarını düşünür. Dolayısıyla Fransız toplumunun Tötonların (Teutons) Galya'yı fethederek bölgenin yerleşik halklarını birlik oluşturmaya zorlamasıyla kurulduğunu ileri sürer (1957: 482). Bu yaklaşımıyla hem cumhuriyetçilerin hem de aristokratik liberallerin iktidarın mutlaklığına yönelik eleştirilerine öncülük eder. Ona göre mutlak bir biçimde inşa edilerek hızla merkezileşen iktidarların keyfi bir biçimde yönetilmeleri kaçınılmazdır. Modernleşme süreçlerinin feodal toplumda hayat bulan ara kurumları ortadan kaldırarak bütün egemenliği bir merkezde toplamasından endişelidir.

İnsana ve topluma dair kökensele verilerden hareketle geliştirilen teorilerin on yedi ve on sekizinci yüzyıl düşünürleri üzerinde büyük bir etkisi vardır. Boulainvilliers de toplumun kuruluşuna dair antropolojik ve tarihsel verileri bir araya getirerek yaklaşımını geliştirmiştir. Ayrıca onun kralın mutlaklığına karşı toprak mülkiyetine dayanan feodal özgürlükleri desteklemesi, 'anayasacı' (constitutionalism) yaklaşımlara ilham vermiştir (Ellis, 1986). Montesquieu'den (1689-1755) sonra devlet egemenliğinin karşı-ağırlıklarla (counterweight) dengelenerek özgürlük ve istikrarın sağlanabileceğine dair görüşlerin hepsi onun düşüncelerine dayanır.

Fransız düşünce dünyasının bir diğer önemli figürü olan Montesquieu'nun '*Esprit des lois*'* adlı eseri de on dokuzuncu yüzyılda şiddetlenerek artan tartışmaların arka planının anlaşılabilmesi açısından son derece önemlidir. Eserindeki temel meselelerden biri, egemenliğin kullanıcısı olan iktidar merkezinin nasıl bir biçimde sınırlandırılacağıdır., Böylece keyfi idarenin engellenebileceğini düşünür. Bu çerçevede pozitif yasaların keyfi olamayacağı, fakat arkalarında kesin bir mantığın mevcut olması gerektiğini öne sürer. Ayrıca yasaların istikrarlı bir biçimde sürdürülebilmesi açısından gelenek, iklim, popülasyon, refah seviyesi, din ve ticaretle uyumlu olması gerektiğini düşünür (Sharon, 2000:232; Dijn, 2008:18). Montesquieu özellikle ticaretin insanların adalet algılayışlarını ve beklentilerini derinden etkilediğini vurgular (1989: 339). *Esprit des lois* Montesquieu'nun Fransa genelinde karşılıklı entegre olarak tek bir merkezi

* Cambridge University Press tarafından yayınlanan 'DE MONTESQUIEU, Baron. (1989). *The Spirit of the Laws*, translated and edited by Anne M. Cohler, Basia Carolyn Miller and Harold Samuel Stone' çevirisi kullanılmıştır.

iktidarın çatısı altında yekvücut olan bölgelerin giderek özgürlüklerini yitireceklerine dair endişelerini yansıtır. Halkın kendi kendisini idaresi olarak tanımladığı cumhuriyetin sadece Antik Yunan'daki küçük kent-devletlerinde mevcut olabileceğine inanır. Zira bu devletlerde kamu yararının ne olduğu kesin bir şekilde bilinebilir. Küçük ölçekli cumhuriyetçi devletler, yurttaşlarının idari yapıyı biçimlendirmelerini arzular. Ancak geniş bir coğrafyada egemenliklerini sürdüren modern Avrupa uluslarında kolektif karar alma mekanizmalarını işletmek mümkün değildir. Bu nedenle ulusun kendi kendini idare etmesinden çok merkezi olarak kurumsallaşan bürokratik yapılar egemen olur. Bu nedenden dolayı, Montesquieu modern zamanlarda cumhuriyetçi ve demokrat idari mekanizmaların yol açtığı sosyal ve siyasal eşitliğin, toplumsal sonuçları karşısında şüphecidir. Bu türden idari mekanizmaların Fransa gibi bir devlette uygulanması durumunda, birbirlerinden koparak bireyselleşmiş yurttaşların devlet egemenliğinin keyfi uygulamalarına maruz kalacağını düşünür (1989: 356). Zira feodal dönemde topluluğunun bir parçası olarak hareket eden kişi, modern zamanlarda hızla bireyselleşerek egemen gücün manipülasyonuna açık hale gelir.

Montesquieu için insani gerçeklik ve siyaset geniş bir çeşitliliği barındırır. Bu nedenle farklı coğrafya ve iklimlerde yaşayan insanların farklı gelenek ve yasalara gereksinim duyduğunu ileri sürer. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren etki alanını genişleten çoğulcu düşüncelere önyak olan bu yaklaşım 19. yüzyıldaki “ademi merkeziyetçi” (decentralist) yaklaşımlar için önemli bir başvuru kaynağı olmuştur. Montesquieu, evrensel olarak geçerli yasaların insani hayatta var olamayacağı düşüncesinden hareketle olgunun zaman ve mekânla sınırlanmış özelliklerine odaklanmak gerektiğine inanır. Parçaların çeşitliliğinin, evrensel olarak geçerli olacak bir sosyolojiyle kavranamayacağını ileri sürer (Carrese, 2004:2004). Ona göre on sekizinci yüzyılda güçlerini hızla arttıran mutlakiyetçi (absolutist) iktidarlar insanın türülülüğünü göz ardı ederek onları birbirlerine benzetmeye çalışmaktadırlar. Bunu feodal ara kurumları yıkarak yapar. Böylece tüm bireyler devasa bir merkezi iktidar karşısında eşitlenir. Zira merkezi iktidarı dengeleyebilecek tüm siyasal güçler ortadan kaldırılır. Ticarete dayalı modern toplum hızla feodal toprak sisteminin temelini oluşturan mülkiyet yapısını ortadan kaldırarak merkezi iktidar yapısını dengeleyebilecek karşı-ağırlıkları tahrip eder (Montesquieu, 1989:48). Montesquieu'nun temel kaygısı önüne geçilemeyecek gibi duran bu sürecin nasıl özgürlük ve istikrarı güvenceye alacak bir biçimde yapılandırılabiliridir.

Montesquieu egemenliğe sahip olanın, kişisel kaygılarıyla hareket etmesi durumunda ne özgürlüğün ne de güvenlik ve istikrarın sağlanamayacağını düşünür. Keyfi yönetimler yasaların istenildiği gibi değiştirilebilmesine yol açarlar. Böylece despotizm kendiliğinden egemen olur. Zira despotizm iktidarın istediği gibi davranabilmesidir. Dolayısıyla

iktidarın aracı kurumlar vasıtasıyla dengelenmesi zaruridir. Ancak Montesquieu ile Boulainvilliers her ne kadar temel olarak benzer çizgide yer alsalar da farklı yaklaşımlara sahiptirler. Boulainvilliers çözümü feodal düzenin temel kurumlarının muhafaza edilmesinde görür. Montesquieu ise modern gelişmelerin önüne geçilemezliğinin farkındadır. Bu nedenle sistemin yeni olgulara paralel olarak dengeli bir biçimde nasıl yapılandırılabilceğini araştırır. Merkezi iktidar mantığa dayalı yasalarla sınırlandırılmadığı sürece her zaman despotikleşme eğilimindedir. Böylece yasalar ve karşı-ağırlıklarla sınırlandırılmış monarşilerin modern dünyada özgürlük ve istikrarı sağlayabilecek bir idari yapı olduğu sonucuna varır.

Dengeleyici karşı-ağırlığın neler olabileceği konusundaki tartışmalar günümüzde de siyaset biliminin başlıca tartışma konularındandır. Feodal elitlerin, burjuvaların ya da sivil toplumun karşı-ağırlık işlevi edinebileceği iddia edilebilir. Egemenliğin tamamen halkta olduğu iddialarıysa meşruluk problemine dair tartışmaların canlanmasına yol açar (Näsström, 2007). Tüm bu tartışmalarda Montesquieu'nun modernlikle birlikte hızla gelişen merkezileşme problemine yönelik düşünceleri etkili bir faktördür. Montesquieu için modern ticaret toplumunun bütün farklılıkları ortadan kaldırarak her şeyi bir potada eritme eğilimi özgürlük ve istikrar için en büyük tehlikedir. Modernliğin her şeyin birbirine benzetme eğilimi, kendiliğinden, yekvücut olmuş bir toplumun meydana gelmesine yol açar. Böyle bir toplumda iktidarın karşı-ağırlıklarla ya da yasalarla denetlenebilmesi mümkün değildir. Ortak ruh hali her şeye egemen olmaya başlar. Merkez her şeyi kendisine entegre eder. Kuvvetler ayrılığı (separation of powers) merkezileşmenin yaratacağı sorunların giderilmesinde kısmi bir çözüm olabilir. Ancak Montesquieu için İngilizlerin gerçekleştirdiği tarzda bir güç dengesi dahi geleneksel monarşilerde, sosyal düzen sağlayan aracı kurumlarının gördüğü işlevleri yerine getirmekten uzaktır (Sharon, 2000: 258).

XIV. Louis döneminden itibaren hızla gelişen merkezileşme 1789'da Fransız Devrim ile neticelenir. Fransa'nın merkezileşmenin kaçınılmaz bir sonucu olarak tek bir kolektif bilinç ya da ruhu tarafından yönlendirilmesi, 1789'un doğumunu kendiliğinden hazırlar. 1789'un siyaset bilimi açısından başlıca sonucu 'değişim' ve 'yenilik'i kaçınılmaz olgular haline getirmiş olmasıdır. Kralcı düşünörlere göre, Aydınlanmacılar geleneksel toplumun tüm kurumlarının yerine modern kurumları yerleştirirken istikrarın olanağını da ortadan kaldırdılar. Bu, her şeyin değişebilirliğine dair bir inancın gelişmesini sağlayarak toplumun işleyişini sağlayan tüm yapıların devamlılığını tehlikeye atmıştır. Bundan dolayı on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl düşünür, felsefeci, sosyal bilimci ve ideologlarının başlıca kaygısı düzen ve istikrarın nasıl sağlanabileceğine odaklanmıştır. Geleneksel toplumun birbirinden bağımsız ve parçalı yapısından ulus devlet gibi devasa bir bütünlüğe geçilmesiyle, idarenin nasıl düzenli bir şekilde

sürdürülebileceği başlıca meselelerden biri haline gelmiştir. Geleneksel kontrol mekanizmalarının hızla yetersiz kalması, yenileriyle değiştirilmelerini gerektirmiştir. Ancak en uygun idari mekanizmalarının kurulmasında, çoğu zaman deneme yanılma metoduna güvenilmek zorunda kalınmıştır. Her şeye rağmen, bu yüzyıllar siyaset bilimi açısından son derece verimli tartışmalarla doludur. Montesquieu'nun düşüncelerinden ilham alanlarla karşı çıkanlar arasındaki mücadeleler siyaset tartışmalarının ana eksenini belirlemiştir.

Fransız Devrimi'nden sonraki siyaset tartışmalarının ön önemli figürlerinden biri Benjamin Constant'tır (1767-1830). Constant, Napoleon Bonaparte'tın (1769-1821) 1815'te Waterloo'da yenilgiye uğramasıyla sona eren Birinci Fransız İmparatorluğu'ndan sonra başlayan Restorasyon Dönemi'ndeki siyaset tartışmalar da öne çıkmıştır. Restorasyon Dönemi'nde edindiği deneyimler aristokratik sınıfın yeniden kurulmasıyla özgürlük ve istikrarın sağlanamayacağına ikna olmasına yol açtı. Giderek İngiliz modelinde bir anayasal monarşinin kuruluşunu yegâne çözüm yolu olarak görmeye başladı. Ayrıca, Constant Antik Yunan ve Roma'da uygulandığı gibi bir demokrasi ya da cumhuriyetin de Fransa için elverişli olmadığını düşünüyordu (1988: 105). On dokuzuncu yüzyılın Fransa'sında yaşananlar tarihte eşi görülmemiş vakalardı. Toplumsal düzenin yeniden inşa edilmesi kaçınılmaz bir zaruret haline gelmişti. Siyaset tartışmalarda yeni sayasal güçleri temsil eden devrimcilerin büyük bir etkisi mevcuttu. Tüm düşünürler fikirlerini yeni gelişmelere ve Devrim'e öncülük eden fikirlere ya karşı çıkararak ya da taraftarı olarak şekillendirdi. Restorasyon döneminde Rousseau'nun *Social Contract*'tı tartışmaların önemli konu başlıklarındandı. Constant, Rousseau'nun eserlerindeki özgürlük (liberty) nosyonunun çok tehlikeli olduğunu düşünür. Rousseau'nun özgürlük nosyonu genel bir kabul gördüğü takdirde, tiranlığın kendiliğinden kurumsallaşacağına inanır. Ancak Constant'da göre Rousseau siyaset felsefesini, tiranlığı modern çağda kurmak amacıyla kurgulamamıştır. Rousseau, antik çağlardaki siyaset sitemlerde gözlemediği soyluluğu ve yüceliği modern çağlara taşımak istemiştir. Fakat Rousseau'nun siyaset felsefesi Devrimcilerin ve Napoleon'nun destekçilerinin elinde tiranlığın limitsiz keyfilğine kaynak sağlamıştır. Constant'tın Rousseau'nun özgürlük nosyonunu tehlikeli bulmasının sebebi onun toplumun kuruluş ve işleyişiyle ilgili bakış açısının farklılığından kaynaklanır. Constant'da göre toplumların kuruluşunda tarihsel deneyim alanları başlıca etkendir. Toplumlar tarihin çağları kapsayan akışına paralel olarak kurulurlar. Bu süreçte toplumsal işleyişi sağlayan kurumlar, dil, din, gelenek ve alışkanlıklar inşa edilir. Böylece ortaya çıkan toplumsal modeller ile çeşitli siyaset olgular bağlantılıdır. Etik ve siyaset tercihler tarihsel gelişmeler, sosyal koşullar ve kurumlar tarafından desteklenmediği durumlarda uygulamaya geçemezler (1988: 51-52). Bu nedenle, Rousseau'nun yaptığı gibi, başka bir çağda uygulanmış etik

standartları ve siyasal tercihleri çağımızda uygulamaya geçirme girişimleri sadece zor kullanarak gerçekleştirilebilir (1988: 308). Aristokratik liberalizmde siyasal sistemler için her zaman ve her yerde geçerli olduğu iddia edilen evrensel kurallar geliştirmenin mümkün olmadığına dair düşüncelere sıkça rastlanır. Yerelliklerin, sosyal koşulların ve tarihsel arka planın dikkate alınarak siyasal sistemlerin etik standartlara göre kurumsallaşması gerektiğini düşünürler. Constant da benzer bir şekilde özgürlüğü, etik standartlara göre tanımlamaya çalışır. Rousseau'nun *Social Contract*'ındaki özgürlük kavramı, ahlaki referanslardan hareketle tanımlanmadığından dolayı tehlikelidir. Sadece antik dünyadaki özgürlük kavrayışının günümüze yansıtma çabasının bir ürünü olan Rousseau'nun özgürlük kavramı günümüzün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktır. Zira antik özgürlük kolektif bir şekilde nasıl yaşanacağına karar vermekle ilişkilidir. Yurttaşların kimliklerinin ait oldukları toplulukla bağlantılı olarak oluştuğu düşünülerek devasa bir bütünlüğün parçası olarak algılanır (Brint, 1985:325). Hâlbuki on dokuzuncu yüzyılın başında toplumlar farklı bir rotada seyretmektedir. Siyasal sistem, bölgesel farklılıklar göz ardı edilerek bir bütün olarak yapılandırılmaktadır. Bu koşullarda kişinin toplumun nasıl organize olacağı konusunda etkileyici bir faktör olabilmesi giderek imkânsızlaşmaktadır. İnsanlar arasında mutlak toplumsal bağlar yaratmak başlıca toplumsal tehlikedir (Fink, 1972:310). Böylece birey tek bir merkezin belirlenimine tabi olmaktadır. Rousseau'nun özgürlük kavrayışı kabul edilerek bir siyasal sistem kurulacak olursa, yurttaşın devletin devasa gücü karşısında yapayalnız kalması kaçınılmazdır. Özgürlüğün sadece siyasal katılıma indirgenerek pozitif özgürlüğün öne çıkarılması, modern zamanlar açısından çok sayıda sakıncayı barındırır. Constant, modern zamanlardaki özgürlük anlayışının bireysel özgürlükler olması gerektiğini düşünür. Siyasal özgürlük bireysel özgürlüğü destekleyecek bir biçimde işletilmelidir (Dijn, 2005:662).

1830 gerçekleşen Temmuz Devrimi'yle birlikte *Ancien Régime*'in yeniden kurulamayacağı kesin bir şekilde anlaşıldı. Yine bu süreçte, İngiliz tarzı bir sistemin Fransa'da uygulanabilir olmadığı fikri yaygınlaşmaya başladı. Fakat iktidarın merkezileşme eğiliminin daha da hızlanarak artması, siyasal sistemin nasıl organize edilmesi gerektiğine dair kaygıları arttırmıştı. Çözüm arayışındaki düşünürler, aristokratik liberalizme alternatif oluşturacak yaklaşımlar geliştirdiler. Temel argümanları, Restorasyon Dönemi'nin modern gelişmeleri ve yeni sosyal şartları göz ardı ettiği için başarısızlığa uğradığıydı. Özellikle endüstriyel gelişmeler, toplumların kuruluşunda üretimi ön plana çıkarmaktaydı. Bu nedenle askeri kurumları merkeze alan siyasal sistemlerin sürdürülebilmesi mümkün değildi. Henri de Saint-Simon (1760-1825) ve takipçileri endüstriyel gelişmeleri dikkate alarak son derece otoriter bir siyasal düşünce geliştirdiler. Charles Dunoyer (1786-1862) ise bir yandan çağdaş koşulları diğer yandan aristokratik

liberalizmin kaygılarını dikkate alarak modern liberalizme öncülük edecek *laissez-faire* liberalizmini geliştirdi (Dijn, 2008:89). Ona göre ne siyasal hayata katılımın herkese sağlanması ne de tüm toplumun kolektif olarak özgür kılınması özgürlük kavramını açıklamak için yeterli değildir. Devletin siyasal alanda her zaman bireyleri yönlendirebilme kapasitesi vardır. Bireyin kolektivitinin bir parçası olarak özgürleşebileceği de düşünülemez. Zira bireyler, kolektif yaşamın bir parçası olarak hayatlarını sürdürdükçe birbirlerine benzerler. Gerçek özgürlük, ancak tüm bireylerin kendi kapasitelerini mümkün olan en yüksek seviyede gerçekleştirebildikleri bir sosyal, siyasal ve iktisadi sistemde sağlanabilir.

Liggio'nun aktardığına göre, Dunoyer, ekonominin tamamen devletin karar alma mekanizmalarına bağımlı olmasının merkezi iktidarları bireyler karşısında son derece avantajlı hale getireceğini düşünür. Bu nedenle ekonomik faaliyetlerle, devletin egemenlik sahasının birbirinden ayrılması gerektiğini öne sürer. Bu sayede öncelikle tek bir merkezin belirleyiciliğinden kurtulacak olan ekonomi, çok sayıda aktörün özgür bir şekilde faaliyette bulunduğu bir sahaya dönüşerek canlanacaktır. İkinci olarak, bireylerin kendi iktisadi koşullarını inşa edebilmelerine olanak sağlanarak devletin karar mekanizmalarına bağımlı olmaları engellenebilecektir (1977: 172). Bu yaklaşımından dolayı Saint-Simoncu P. J. Rouen tarafından endüstriyel gelişmeleri ve yeni siyasal ekonomi bilimini dar bir bireyselciliğe sıkıştırmakla eleştirilmiştir (Swart, 1962:79). Zira Saint-Simon'nun endüstriyalizmi tüm toplumun kolektif harmoniyle hareket etmesini sağlayacak bir araç işlevi göreceği inancına dayanır (Gruner, 1968:463). Dunoyer ise on dokuzuncu yüzyıl liberalizminin genel karakterini yansıtacak bir biçimde devlet ile bireyi iki ayrı kutba yerleştirir. Böylece iki karşı kutbun birbirini dengeleyerek özgürlüğün siyasal sistemde sürdürülebilmesine olanak sağlamaya çalışır. Bu sayede merkezi iktidarın keyfi hareket etmesinin önlenebileceğini düşünür.

Kısaca, Tocqueville'den önce Fransa'daki siyasal tartışmaların başlıca figürlerinden olan aristokratik liberal düşünürler Montesquieu'nun düşüncelerinin etkisi altında eserlerini ürettiler. Tocqueville de bu geleneği devam ettirdi. Başlıca kaygıları merkezi devlet iktidarını dengeleyecek siyasal kurumları ve yasaları hayata geçirmektir. Restorasyon Dönemi'nde düşüncelerini hayata geçirme şansı elde etmelerine rağmen Temmuz Devrimi sürecin geri döndürülemez olduğunu kanıtladı. Daha sonra gerçekleşen 1848 Devrimi ise III. Napoleon'un iktidara gelerek merkezi iktidarın mutlak gücünü pekiştirmesine yol açtı. Fransa merkezileşmenin tipik örneği haline geldi. Devletle toplum arasında var olan tüm güç merkezleri devletin egemenlik alanını birer parçası haline geldi. Aristokratik liberaller devlet iktidarını dengeleyebilecek, karşı-ağırlıkların kurumsallaşarak yasal güvencelere kavuşturulması gerektiğinde ısrar ettiler. Başlangıçta, feodal toprak mülkiyeti modelinin muhafaza edilmesi

gerektiğini düşündüler. Ancak modernleşme süreçlerinin karşı konulmaz bir biçimde ilerlemesi onları yeni alternatifler aramaya yöneltti. Tamamen mantıksal ilkelere dayalı yasaların ya da yeni gelişmekte olan burjuvazinin karşı-ağırlık işlevi görebileceğini umut ettiler. Fakat her şeyin yolunda gittiği refah koşullarında alternatif karşı-ağırlıklar kısmi bir denge oluştursalar da kriz ve savaş durumlarında merkezi iktidar tüm işleyişe egemen olabilmekteydi. Çoğu zaman 1848 Devrimi'nden sonra III. Napoleon'un yaptığı gibi krizi kendileri için bir fırsata çevirerek, siyasal işleyişi tek bir merkezde toplayabiliyorlardı. Tüm bunlar, onlar için, özgürlük ve istikrarın sürdürülebilirliğini tehlikeye atan faktörlerdi.

II. Modernlik ve Merkezileşmede Kaygının Rolü

Fransız Devrimi'yle birlikte başlayan terör, Aydınlanma ve modernliğin düşünce ve uygulamalarıyla birlikte sorgulanmalarına yol açtı. Siyasetin, kitlelerin ruh hallerine teslim olmasının neden olacağı sonuçlar on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıl düşünürleri için kaygı vericiydi. Daha önce hem Rousseau hem de Hume, modernliğe dair çeşitli kaygıları dile getirmişti. Rousseau, çağdaş gelişmelerin insanlığı daha kötü durumlara sürüklediğini savunur. Modernliğin erdemsiz ve ikiyüzlü bir toplumsal yapıya neden olduğuna inanır. Hume ise modernlikle birlikte gelişimini hızla sürdüren bilimciliğin zorunlu yasalarından kuşku duyar. Her şeyin bilimci zorunluluklarla açıklanmasının despotik ve totaliter sistemlere güç katacağına inanır (Hume, 1997:39). On sekiz ve on dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sında bir yandan eski kurumlar yıkılırken diğer yandan yenilerinin kurumsallaşmasına çalışılmaktadır. Bu da düzen problemini düşünürlerin başlıca kaygısı haline getirmektedir.

Endüstrileşmenin ilk tecrübe edildiği İngiltere'de düzen problemi on yedinci yüzyılda Hobbes ile birlikte ele alınmaya başlar. Hobbes sosyal ve siyasal değişimlerin yaşamın ayrılmaz bir parçası haline geldiği bir çağda yaşamıştır. Din savaşları ve aristokrasinin hızla güç kaybetmesi karşısında düzenin nasıl istikrarlı bir biçimde sürdürülebileceğini problem edindi. Weil, Hobbes'un hala geçerliliğini devam ettiren ulus devletin egemenliğini meşrulaştıran bir siyaset teorisi geliştirdiğini düşünür. Hobbes'un başlıca kaygılarından biri zamanında gelişmeye başlayan eşit haklara sahip çok sayıdaki yurttaşın nasıl devlet egemenliğinin bir parçası kılınabileceğidir. Bunun başarılmasının devasa siyasal problemlere neden olacağına inanmıştır (1986). Artık geçmişte kaldığını düşündüğü aristokratik değerleri şiddetle eleştirdi. Devlet erkinin güç kaybetmesinin düzensizliğe neden olacağına inandı. Dolayısıyla egemenliğin bölünmez ve kesin bir biçimde yapılandırılması gerektiğini düşündü. Ayrıca çelişkili bir biçimde siyasal özgürlüklerin ve dinsel toleransın sadece mutlak bir iktidarın egemenliği altında gerçekleşebileceğini savundu. Egemenliğin ve düzenin nasıl tesis edilebileceğine dair görüşleri on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıl felsefeci ve

sosyal bilimcilerini derinden etkiledi. Hobbes'un siyaset teorisinde bireyin devlete mutlak bir biçimde entegre edilmesiyle düzenin istikrarını sağlama düşüncesinin neden olabileceği özgürlük problemini çözümsüz kalır. Ayrıca Hobbes'un on yedinci yüzyıl İngiltere'sinde meydana gelen toplumsal çatışmalara bir an önce son verme endişesinden kaynaklanan siyasal düşünceleri, başka problemlere yol açma potansiyeline sahiptir.

Görüldüğü gibi endüstrileşme ve modernliğin neden olduğu değişimlerin düzeni muhafaza ederek nasıl sürdürülebileceği düşünürlerin ele aldığı önemli bir meseledir. Değişimin yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmesi, sosyal hayatın istikrarlı bir biçimde sürdürülüp sürdürülemeyeceği konusunda kaygıların ortaya çıkmasına neden oldu. Mesele ulus devlet ve iktidarın merkezileşmesiyle çözüme kavuşur. Kant problemi başka bir açıdan ele alır. Modern düşünürler bir yandan bilimi her şeyin belirleyicisi haline getirirken diğer yandan insan özgürlüğünü temin etmeye çalışıyorlardı. Fakat böylece insan özgürlüğü, bilimin belirleyiciliğine ekleniyordu. Ancak Hume ile birlikte bilimin belirleyiciliğine dair kuşku artar. Bilimin belirleyiciliğinin insani özgürlüğü kısıtlayacağı düşünülür. Kant meseleyi ilk önce aklı ikiye ayırarak ele alır. Varlığın bilimsel bilgisini edinmemizi sağlayan saf akıl ile bize ahlaki manada neyin doğru neyin yanlış olduğunu bildiren pratik akıl birbirinden ayırır. Bunların birbirleriyle çatışma halinde olmasının aklın yanlış kullanımının bir neticesi olduğunu ileri sürer. Aklın doğru kullanımıyla özgürlüğün, refahın ve ahlakın sosyal hayatın birer parçası olabileceğine inanır. Bununla birlikte, Gillespie, problemin çözümsüz kaldığını ileri sürer. Kant'ın bütün çabasına rağmen modernliğin bir yandan insanı doğanın efendisi yapmaya gayret eden bilimsel ve teknolojik projesiyle insan özgürlüğünü ve güvenliğini sağlamaya gayret eden ahlaki ve siyasal projesi çatışma halinde olmuştur (2008: 260-261). Yaşanan Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarıyla Hiroshima ve Nagasaki'ye düşen atom bombaları problemin çözümsüz kaldığının birer kanıtıdır. Wallerstein, benzer bir yaklaşımla modern dünya sisteminin teknoloji modernliği ile özgürleşme modernliği olarak nitelendirilebilecek ikili bir karakterinin olduğunu belirtir. Ona göre modernliğin başlangıç dönemlerinde birlikte ilerleyebilen teknoloji modernliği ile özgürleşme modernliği Fransız Devrimi'yle birlikte kesin bir biçimde ayrılmaya başlamıştır (1995:474).

Gerçekte, modernlik sürekli değişimin neden olduğu problemlere çözüm arayışlarıyla birlikte gelişimini sürdürmüştür. Modernlik, hiçbir zaman, hayata birebir uygulanacak tek bir çözüm paketi olmamıştır. Neden olduğu değişimlerin yol açtığı problemlerin refleksif olarak değerlendirilmesiyle sürekli yeniden yapılandırılmıştır. Modernliğin gelişim sürecinde güven ve istikrarı tehdit eden gelişmeleri gidermeye yönelik çözümler farklı risklerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Giddens modernliğin bu ikili karakterine dikkat çeker. Ona göre modern sosyal kurumlar

kendisinden önce var olmuş diğer tüm sistemlerdeki riskleri azaltmış bulunmaktadır (1990:7). Fakat kendisini tüm yeryüzünü kapsayacak bir biçimde bir dünya sistemi olarak inşa eden modernliğin yeni problemlere sürekli kapı araladığına da dikkat etmek gerekir. Her ne kadar çözüm oluşturacak kurumsal yapılara sahip olsa da siyasal ve ekonomik sistemlerdeki sürekli değişime paralel kültürel ve ahlaki değişimleri gerçekleştirmek mümkün görünmemektedir. Zira ulus-devletler sistemi daha önce son derece dolaylı yollardan birbiriyle bağlantılı olan toplulukları yekvücut haline getirmiş bulunmaktadır. Kişinin hayatını sürdürdüğü mekânı genişlerken diğer mekânlarla hayati bağlar kurmaktadır. Zaman da geçmişten koparak gelecek odaklı bir biçimde yeniden kurgulanmaktadır. Farklı zaman ve mekânların sürekli iç içe geçmesi geleneksel toplumlarda kendiliğinden gerçekleşen kontrolü olanaksızlaştırmaktadır.² Bu durum kontrol mekanizmalarının daha önce hiç olmadığı kadar gelişmesiyle neticelenmektedir. Siyasal, ekonomik ve sosyal hayatı tehdit eden faktörlere karşı alınacak tedbirler kontrol mekanizmalarını ön plana çıkarmaktadır. Böylece değişimin demokratik mekanizmalar vasıtasıyla sürdürülmesi de olanaksızlaşmaktadır. Modernlik koşullarında siyasal ve ekonomik gelişmeler acil çözümleri gerektirir. Diğer yandan acil çözümler yeni kültürel ve ahlaki problemlere neden olmaktadır. Farklı mekânlardaki gelişmeler kişinin yaşamını doğrudan etkileyebilmektedir. Global çözüm arayışlarının her mekân için geçerli olamayacağı ise aşikârdır. Evrensel ölçüde siyasal ve ekonomik çözümler geliştirme çabaları kültürün ve ahlakın yerel duvarlarına çarpmaktadır.

Hobbes modernliğin yol açtığı problemlerin mekanik bir devlet yapısıyla aşılabileceğine inanıyordu. Böylece barışın temin edilebileceğini düşünüyordu (1998: 146-8) Egemenliğin birbirine her geçen gün daha fazla entegre olan bir sahada sürdürülmesi idarenin merkezileşmesiyle aşılmaya çalışıldı. Ekonomik zorunluluklar farklı mekanları birbirine entegre ettikçe egemenliğin sahası genişledi. Zira merkeze paralel hareket etmeyen ekonomik ve siyasal oluşumlar birer kaygı unsuru olarak algılanır. Güvenliğin sağlanması için öncelikle ulus devlet çatısı altında yerellikler birbirlerine entegre edilir. Daha sonra uluslararası birlik ve antlaşmalar yoluyla global ölçekte bir harmoni temin edilmeye çalışılır. Tocqueville ise karar alma mekanizmalarının merkezileşmesinin özgürlüğü tehdit ettiğine

² Richard Sennett, "The Fall of Public Man" adlı eserinde, benzer bir yaklaşımla, günümüzde gerçekleşen karşılıklı etkileşimlerin öznenin sınırlarını bulanıklaştırdığını belirtir. Zira, ona göre, kamunun yayılım sahası öylesine sınırsız bir biçimde genişlemektedir ki öznenin korunabilmesinin ve kişilere hususi davranılması giderek olanaksızlaşmaktadır. Böylece, kişi devasa bir yapı arz eden toplumun bir parçası haline gelirken, kişisel kimliği sorgulanmaya başlamaktadır (1992)

inanır. Popülasyonun hızla arttığı ve devletlerin yekvücut olmuş bir sahada egemen olduğu koşullarda demokrasinin merkezileşmeyle sonuçlanması kaçınılmazdır. Düzenin ve istikrarın sürdürülebilirliğine dair tüm kaygılar, sistemin mükemmel bir biçimde inşa edilmesiyle giderilmeye çalışılır. Ancak tüm bu çabalar yeni problemlerin doğmasına zemin hazırlar.

III. Pozitif Özgürlük Kavramının Kökeni ve Merkezileşmedeki Rolü

Modernlik, tarihsel ilerlemeyi sağlayan esas gücün insani faillik olduğuna duyulan sarsılmaz inançla birlikte gelişti. Daha önceki çağlarda insanlar kendilerini yaşadıkları bölgeye, geleneklerine, tanrılarına veya dillerine göre tanımlamaktaydılar. Oysaki modernlik birlikte insan kendisini, daha önce hiç görülmemiş bir biçimde, tarihsel ilerleme sürecindeki konumuna göre tanımlamaya başladı. Böylece insan hem Tanrı'nın merkezi konumunu devralıyor hem de her şeyin belirleyicisi haline geliyordu. Bunun için geçmişle bağlarını kesin bir biçimde kopartması gerekiyordu. Modern olmak, yenilik ile aynı anlama gelir. Yeni bir başlangıcı ve daha önce olmuş olan her şeyden farklılığı ima eder. Modern olmak insanın kendi kendisini, özgürleştirilmesi ve inşa etmesiydi (Gillespie, 2008). Bu sayede kişi kendisini, kendinden kaynaklanan bir şey olarak algılamaya başlar. Bu anlamda modernlik, insanın kaderin, geleneğin ya da mekânın belirlenimlerinden kurtularak kendi kendisini tanımlama çabasıdır.

Modernlikle birlikte insanın doğanın yasalarını öğrenerek, kendisine yeni bir dünya inşa edebileceğine dair inanç yaygınlaştı. Bu çerçevede insan diğer insanlarla, tarihle ve doğayla etkileşimini baştan sona yeniden inşa etti. Modernlik, başlangıçta, antik Roma ve Yunan ile bağlantılı olarak kurgulandı. Modernlik ile antik çağlar arasına giren Orta Çağ aşılacak zorundaydı. İnsan özgürlüğü ve refah ancak bu sayede temin edilebilirdi. Ancak özellikle Bacon ile birlikte modern insanın gerçekleştirdiği her türlü etkinliğin antik çağlardakinden daha üstün olduğuna inanılmaya başladı. Modernliğin bilimsel ve metodolojik ilerlemelere öncülük etmesiyle edinilen bilgi medeniyetin en yüksek aşamalarına ulaşılmasını garantiledi. İnsanlık kendisini tekrarlayan zaman algısından kurtularak ilerlemeyi merkeze alan bir tarih tasavvuruna kavuştu. Modernlik doğal koşulların insan tarafından kontrol altına alınabileceğine inancın gelişmesine öncülük ederek verimli bir dünyanın kurulabilmesinin olanaklarını temin etti (Gillespie, 2008:5). Böylece insan kurucu irade olarak tarihsel sürecin ve sosyal yaşamın merkezine yerleşti. İnsan düzenin nasıl tesis edileceğine dair tüm karar alma mekanizmalarının merkezinde yer almaya başladı. Tanrının yeryüzündeki temsilcileri yerlerini bireylere bıraktı.

'United States Declaration of Independence' (Amerikan Bağımsızlık Bildirisi) (1776) ve 'La Déclaration des droits de l'Homme et du citoyen' (İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi) (1789) ile siyasal işleyiş süreçlerinde

belirleyici faktör haline gelen pozitif özgürlük kavramı modernliğin insanı merkeze alan yaklaşımının sonucudur. Fransız Cumhuriyetçiler özgürlüğü insanların kendilerini yönetmede serbest olmaları biçiminde tanımladılar. Özgürlük yasaların belirlediği çerçevede insanların arzu ettikleri şekilde davranabilmesiydi. Ayrıca özgürlük alanını belirleyen yasaların inşa sürecine katılabilmesiydi. Böylece insan bir yandan yasalarla sınırlanırken diğer yandan yasaların inşa sürecinde bir fail haline geliyordu.

Ancak, aristokratik liberalizmin şiddetle vurguladığı gibi, koşulların sürekli değiştiği bir siyasal ortamda yasaların sürekliliğini temin etmek son derece güçtür. Yasaların sürekli değişebilmesinin keyfiliği beraberinde getirmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle yasaların devamlılığı refaha bağımlı hale gelir. Kriz durumlarında yasaların sürekli değişmeye başlar. Özgürlük halkın kendisini yönetmesi şeklinde algılandığında düzenin nasıl sağlanacağı problemli hale gelir. Zira halk farklı çıkarlara ve ilgilere sahip sınıf, grup ve topluluklardan meydana gelir. Bunlardan hangisinin ilgi ve çıkarlarının öncelikle temin edileceği siyasetin başlıca problemi haline gelir. Farklı toplulukların harmoniyle hareket etmelerini sağlamak için çeşitli manipülasyon yöntemlerini kullanmak da bir seçenektir. Bu manipülasyon yöntemleri, şiddet araçlarından medya vasıtalarına kadar büyük bir çeşitlilik arz eder.

Pozitif özgürlük kavramıyla Fransız devrimcilerinin ve cumhuriyetçilerin asıl arzuladıkları kişiyi yasaların inşa sürecine katarak yekvücut bir toplumu meydana getirebilmektir. Yasama süreci her zaman manipülasyona açıktır. Farklı çıkarlara sahip aktörlerin ikna edilmesi için belirli bilgi ve enformasyonun yayılarak tek bir bakış açısının belirleyici hale gelmesi sağlanabilir. Özellikle temsili demokrasilerde kişi belirli seçeneklerle baş başa bırakılır. Bunlar arasında tercihte bulunarak yasama sürecine dolaylı bir biçimde katılır. Bu sayede tek bir harmoninin bir parçası haline gelir. Birey kişileri kendisine entegre ederek daha da güçlenen merkezi iktidar karşısında giderek edilgenleşir. Onun uygulamaları karşısında her türlü yönlendirmeye açıktır.

Aslında pozitif özgürlük kavramı mükemmeliyetçi bir söylemle desteklenir. Pozitif özgürlük çok sayıda hususun dikkate alınmasıyla kavramsallaşır. Özgürlük sadece doğanın ve diğer kişilerin etkisine kapalılık değildir. Ayrıca özgürlük sosyal hayatta etkili bir fail (agent) olmaktır. Kişinin failliği sadece kendi yaşamıyla ilgili konularla sınırlı tutulamaz. Kişi arzularını tüm yeryüzünde eyleme geçirebilme kabiliyetine sahip olduğunda etkili bir faildir (Christman, 2005:80). Böylece özgürlük Faustçu bir biçimde kavramsallaştırılmış olur. Artık özgürlük toplumsal normları, yasaları ve doğayı değiştirebilme yeteneğine ve olanaklarına sahip olmaktır.

İnsanın var eden başlıca etkinliğin siyaset olduğunu ileri sürmek Aristoteles'ten günümüze kadar çeşitli formlarda tekrarlanmıştır. Böylece kişi kesin bir biçimde üyesi olduğu topluluğa bağlanmış olur. Sokrates'in

sürgün edilmektense ölümü tercih etmesinin arkasında yatan sebep, insani varlığın siyasal faaliyet göstermediğinde anlamsız olacağına inanmasıdır. Aristoteles Sokrates'in siyasal duruşunu en mükemmel bir biçimde kavramsallaştırmıştır. Fakat Hıristiyanlık için pagan yurttaşlık anlayışı problemlidir. Zira Hıristiyanlar için insan Tanrı'nın kentine bağlı olmalıdır (Gillespie, 2008:45). Modernlik insanın Tanrının kentinden ulus devlete taşınmasıdır. İnsanlar Tanrının kentinde ahlaki hikmetin şemsiyesi altında bir araya gelirlerken ulus devlette toplumsal yaşamın yasalarının sürekli inşa sürecinde siyasal failer haline gelirler. Böylece Antik çağların siyaset anlayışına geri dönüldüğü düşünülür. Ancak kent devleti ile ulus devlet arasındaki yapısal farklılıklar antik deneyimin çağımızda tekrarlanabilmesini olanaksızlaştırır. Popülasyondaki devasa artışın yanı sıra farklı etnik, kültürel, dinsel ve sınıfsal farklılıkları barındıran ulus devletlerin kent devletlerindeki demokratik harmoniyi gerçekleştirebilmesi mümkün görünmemektedir.

Pozitif özgürlükler bireylere siyasal yaşamda etkin olabilmeleri için tanınan haklardır. İnsanlar pozitif özgürlükler vasıtasıyla diğerleriyle etkileşimde bulunarak siyasal yaşama katılırlar. Ancak insanın modern dünyada toplumsal olayları tam manasıyla algılayabilmesi zordur. Son derece geniş bir etkileşim sahasına sahip olan modern toplumsal yaşamda etkileşimde bulunduğu faktörler geniş bir çeşitlilik arz ederler. Modern yaşamın hızı ve değişkenliği her şeyin bulanıklaşmasına neden olur. Bu nedenle modernliği en iyi biçimde ifade eden empresyonist sanat akımında nesnel hareket halinde ve açık seçik algılanamayan bir biçimde resmedilirler.

Modernlik koşullarında birey, toplumsal yaşamda siyasal bir fail olarak konumlandırılır. Ancak içinde bulunduğu devasa hareketlilik içinde diğerleriyle rasyonel bir etkileşim sürdürebilmesi de zordur. Modern zamanlardan önce cemaatinin bir parçasıyken şimdi yalnızdır. Böylece giderek devasa bir bütünlük arz eden devlete entegre olur. Devlet bireyi daha önce ait olduğu topluluktan kopararak, ulusun bir parçası haline getirir. Bireyin, yeni eğitim kurumlarıyla karşılıklı bilginin biçimlenişini sürekli etkileyen devlet karşısında, özgünlüğünü muhafaza edebilmesi giderek zorlaşır. Bu şartlar altında her şeyin merkezde toplanması kaçınılmazdır.

Modernistlerin ilham aldıkları Rönesans hümanizmi bireycilikle birlikte gelişti. Ancak buradaki bireycilik öz-gelişimi (self-development) ima ediyordu. On dördüncü yüzyılın Avrupa'sında siyasal sistem meşruluk kriziyle karşı karşıyaydı. Rönesans hümanizminin babası olduğu düşünülen Francesco Petrarca (1304-74) Avignon'daki tartışmalara yansıyan ortaçağ uygarlığının krizine bir çözüm üretmek amacıyla tüm antik uygarlığı ve Hıristiyanlığı yeniden değerlendirmeye girişti. Çözümü bireycilikte gördü. Çağındaki entelektüellerin fazlasıyla siyasetle ilişkili olduğunu düşünüyordu. Hâlbuki ona göre, öz-gelişim, bireyselleşme ve özgürlük için toplumsal

yaşamın tahrip ediciliğinden kaçarak yalnızlaşmak gerekir (Blanchard, 2001:401). Bu bakış açısı tüm Rönesans boyunca etkili olacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken husus Petrarca'nın geliştirmiş olduğu bireyciliğin diğerlerinin hegemonyasından bağımsızlık anlamına gelen negatif özgürlük (negative liberty) kavramına temel teşkil etmesidir. Modern hümanistler ise Rönesans hümanistlerinin aksine pozitif özgürlük ile negatif özgürlüğü tek potada eritmeye çalıştılar.

Petrarca ve Rönesans hümanistlerinin insanın özgürlüğünü öz-gelişim, bireycilik ve yalnızlaşmakta görmeleri Aristotelesçi insan doğası anlayışından kopuşu ifade eder. Gerçektende Petrarca, Aristoteles ve İbn Rüşd'ün Hıristiyan teolojisini olumsuz etkilediğini düşünüyordu. İbn Rüşd'e göre akıl, bireyselliğin tüm formlarının ötesinde parçalı olmayan yekpare bir bütünlüktü. Petrarca ise kişinin sadece toplumsal yaşamın yanlış yönlendirmelerinden uzaklaşıp öz-gelişimini sağlayarak takva ve bilgeliğe ulaşabileceğine inanıyordu (Gillespie, 2008:50). Modern hümanistler Aristotelesçi insan doğası anlayışını benimseyerek, kişiyi siyasete alma süreçlerinin öznesi haline getirdiler. On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde Aristotelesçi insan doğası anlayışı tamamen egemen hale gelmişti. Tocqueville başta olmak üzere aristokratik liberaller de insanın siyaset yaşamının bir parçası olması gerektiği konusunda Aristotelesçiler ile hemfikirdiler. Özgürlük, bireysellik ve çeşitliliğin insan doğasının temel ihtiyaçları olduğunu düşünüyorlardı. İnsani varoluş bunların mükemmel bir biçimde bir araya getirilmeleriyle en yüksek seviyesine ulaşabilirdi. Siyasal katılım insani varoluşu mükemmelleştirmek için gerekiyordu (Kahan, 1992:83). Ancak modern demokrasinin ve eşitlik idealinin, özgürlük, bireysellik ve çeşitliliği tehdit ettiğini düşünüyorlardı. Pozitif özgürlük, modern demokrasi ve eşitlik anlayışlarıyla yan yana geldiğinde merkezileşme kaçınılmazdı. Onlara göre bu koşullarda bireysel özeğin muhafaza edilmesi mümkün değildi. Kültürel, etnik ve dinsel farklılıklara sahip mekânlar arasındaki karşılıklı bağların gelişimi bireyi her türlü etkiye açık getirerek merkezileşme süreçlerini hızlandırıyorlardı.

IV. Medyanın merkezileşmesi ve Sonuçları

Özellikle Fransa örneğinde gözlemlenebileceği gibi siyasetin merkezileşmesiyle bütünlük arz eden bir toplum yaratmak amaçlanmıştır. Gerçektende siyasetin merkezileşmesiyle Fransızların aralarındaki farklılıklar azaltıldığı gibi Norman ve Bretonlar Fransızlaştırıldılar. Ayrıca devletle toplum arasındaki tüm ara kurumlar ortadan kaldırıldı. Birey devletle karşı karşıya bırakıldı. Uzun süreçte, ara kurumların mevcut olmadığı bir siyaset sistemde bireyin devlete entegre olması kaçınılmazdı. Siyasal sistemin bu şekilde biçimlenmesi, daha çok, burjuva toplumunun yeni yapısından kaynaklanıyordu. Dijn Edouard Alletz'in modern toplumdaki sosyal değişimleri tartışırken orta sınıfların yükselişine dikkat

çektğini belirtir. Alletz için Devrim sonrası Fransız toplumunun sosyal durumu tamamen kendine özgüdür ve tarihte bir eşi daha görülmemiştir. Fransız entelektüelleri daha önce tecrübe edilmemiş toplum formuyla karşı karşıyadır. Bu nedenle burjuva toplumunun tamamen yeni bir hükümet tipine ihtiyacı vardı (2008:132).

Modernlik kültürel ve iktisadi dönüşümlere paralel olarak gerçekleşecek yeni bir siyasal sistemi gerektirmekteydi. Tocqueville göre Fransa’da merkezileşme eğilimi devrimden çok daha önce *Ancien Régime*’de şekillenmeye başladı. Hatta merkezileşme bizzat *Ancien Régime*’in kurumlarında gelişerek devrimin gerçekleşmesi için gerekli koşulları hazırladı³ (1856:80). XIV. Louis Fransa’yı daha etkili bir güç haline getirebilmek için merkezileşmeye önem verdi. XIV. Louis merkezileşmeyi sağlamak için soyluları kendi egemenliğine kesin bir biçimde boyun eğmeye zorladı (Miller, 2003:871). Bütün gücü kendisinde toplamak için soyluların toplumsal rollerinin zayıflatırken, yerlerine kendi memur ve idarecilerini yerleştirdi (Lakoff, 1998:456). Böylece merkezileşme mutlakiyetçilik üretirken, mutlakiyetçilik de Fransız ulusunun birliğini biçimlendirdi. Devrimden çok önce başlayan merkezileşme Fransız ulusunun gelişimini etkiledi (Young, 1898:26-27). Hatta kültürel sahada merkezileşme eğilimleri XIV. Louis Fransa’ında görülmeye başlamıştı. Güzel sanatlar ve özellikle müzikte merkezi iktidar giderek artan ölçüde belirleyici hale geldi. XIV. Louis döneminde Kraliyet Akademileri vasıtasıyla sanatsal aktiviteler koordine edilerek sanatın kontrolü merkezileşti (Isherwood, 1969:156).

Bu süreçte insanların gelişmeler hakkında haber edinerek tavır belirlemelerini sağlayan medya da giderek merkezde toplanmaya başladı. Bir yandan sayısı hızla artan orta sınıflar siyasette yer almaya başlamıştı. Ayrıca siyasal karar alma süreçlerine katılım da artıyordu. Ancak insanlar giderek yerel meselelerden uzaklaşarak oluşturulmaya çalışılan Fransız Ulusu’nun meselelerine odaklanıyordu. Bu hususta Tocqueville matbaaların merkezde toplanmaya başladığına dikkat çeker. Kendisini sunulan raporlara göre taşra vilayetlerinde on altıncı yüzyılın boyunca ve on yedinci yüzyılın başında faaliyet gösteren çok sayıda matbaanın var olduğunu belirtir. Ancak, bu matbaalar, müşterisizlikten ya da başka sebeplerle on sekizinci yüzyılda kapanmıştır. Ona göre elbette ki on sekizinci yüzyılda, on altıncı yüzyılda basılan kitaptan çok daha fazlası basılmıştır. Ancak, ona göre, on sekizinci yüzyılda basılan kitapların büyük bölümün tek bir zihin yapısının ürünüdür. Paris yerellikleri bünyesinde toplayarak idari, kültürel ve iktisadi yapının belirleyicisi olmayı başarmıştı (1856:97). Düşüncenin şekillenmesini etkileyen ve gündemi belirleyerek meselelerin neler olması gerektiğini tespit

³ Bu çalışmada Tocqueville’in ‘L’Ancien Régime et la Révolution’ adlı eserinin Harper & Brothers tarafından yayınlanan ‘*The Old Regime and the Revolution*’ çevirisini kullandım.

eden medya, tek bir merkezde şekillendikçe çeşitlilikten eser kalmamıştı. Ayrıca toplumsal ve uluslararası meselelerin tek bir merkezden şekillendirilmesi, idari mekanizmanın daha etkin bir biçimde işlemini temin ediyordu. Medyanın merkezileşmesi toplumun yekpare bir bütünlük sergilemesini temin ederek merkezi iktidara yeni olanaklar sunmuştur. Yerel problemlerin geri plana atılması, çevrenin merkeze entegre edilmesini kolaylaştırmıştır.

Yerel kurumların çökmesi, bireylerin toplumdan yalıtılmasına yol açarken iktidarın ve medyanın merkezileşmesi, toplumun tekelden yönlendirilebilirliğini artırmıştır. Bu süreçte bireyle toplum arasındaki doğrudan bağlar koparılırken yerine dolaylı bağlar ikame edilmeye çalışıldı. Ancak modernlik merkezi iktidara geniş bir çevreyi entegre ederken toplumu devasa ölçüde büyüttü. İnsanlar kendilerini tam olarak algılayamadıkları bir bütünlüğün barçası olarak görmeye başladı. Büyük bir nüfusu barındıran modern toplumun harmonisi, ideolojik propagandanın aracı haline gelen medya tarafından sağlanmaya başladı.

Modern siyasal sistemler bir yandan bireyin toplumdan yalıtılması eğilimlerini barındırırken, diğer yandan toplumsal işleyişin mekanikleşmesini sağlamaya çalışır. Bu iki eğilim hem birbirinin zıddıdır hem de birbirlerini dolaylı olarak besler. Bu durum modernliğin ikili karakterinden kaynaklanır. Tocqueville özgürlüğün modern formunun kesin bir biçimde bireyciliğe dayandığını kabul eder. Ona göre ahlaki manada savunulabilir bir demokraside ve akılcı bir devlette öznel özgürlükler teminat altına alınmalıdır. Ancak Tocqueville için kamusal hayat, kamusal normlar ve kamu özgürlüğü de en az bireysel haklar kadar önemlidir (Villa, 2005:661). Böylece bireysel özgürlükle kamusal çıkarın nasıl bir arada sürdürülebileceği siyaset biliminin başlıca meselesi haline gelir. Zira Tocqueville, kamusal yaşamın bireyselliği ve bireysel hakları desteklediğine inanır. Gelgelelim demokrasi ve eşitlik siyasal alanın çoğunluğun egemenliğine girmesine yol açarak toplumsal çeşitliliği ortadan kaldırmaktadır. Buna mani olacak geleneksel ara kurumların ortadan kalkması bireyselliğin kamusal işleyiş mekanizmaları ve merkezi iktidar karşısında korunabilmesine mani teşkil eder. Basın gündemi belirlerken yerel meselelerden ziyade genel ve uluslararası meseleleri dikkate alma eğilimindedir. Bu durum daha büyük bir kitleye hitap ederek yüksek satış rakamlarına ulaşma kaygısının yanında yekparelik yaratmakta bir araç olarak kullanılmasından kaynaklanır.

Tocqueville için her türlü rejim bir şekilde insani durumun, maneviyatın, ihtiyaçların ve arzuların belirlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Tocqueville rejimin özürülüğün sürekliliğini sağlayacak bir biçimde kurumsallaşması gerektiğini düşünür. Fakat özgürlük arzusu, ekonomik refahı engelleyecek bir neticeye de yol açmamalıdır; düşünce özgürlüğünü ve entelektüel zenginliği tahribata uğratmamalıdır. Hâlbuki ona göre, Fransız

Devrimi'yle birlikte gelişen yeni rejim sadece maddi arzuların ve lüks düşkünlüğünün önünü açmıştır. Bu sağlayabilmek için özgürlük idealini çarpıtarak eşitliğe indirgemiş ve böylece siyasal merkezileşmeye neden olmuştur (Winthrop, 1981:110). Özgürlük bireyin maddi refah elde etme çabasının sınırsızlığına indirgendiğinde merkezi iktidarın siyasal karar alma süreçlerinde mutlak belirleyici konuma gelmesi kaçınılmazdır. Medyanın gündemini yerel ilgi ve çıkarlardan daha çok ulusal ve uluslararası meseleler oluşturmaya başladıkça merkezi iktidarın kamuoyunu manipüle edebilmesinin olanakları artmaktadır. Zira bireylerin izole edildiği ve kendi maddi refahlarını elde etme çabası içinde olduğu toplumlarda kamusal çıkar, sadece devletin etkinlik sahasını ilgilendiren bir mesele haline gelir. İnsanlar toplumsal meselelerin birer izleyicisine dönüşürken her türlü etkiye maruz kalmalarına neden olacak bir toplumsal durum vuku bulur.

Tocqueville *Democracy in America* adlı esrinin önemli konu başlıklarından biri de ABD'ndeki basın özgürlüğüdür. Ona göre basın özgürlüğü, siyasal görüşlerin yanı sıra halkın her alandaki kanaatlerini etkiler (2010:289). Her ne kadar basın faaliyetlerinin serbestçe gerçekleştirilmesi çeşitli kanaatlerin ortaya çıkmasına yol açsa da, basının devletle toplum arasında diyaloga dayalı bir sürecin gerçekleşmesini sağlayamaz. Zira toplumsal yaşamın herhangi bir alanında aracı bir rol oynayabilmek için öncelikle tamamen bağımsızlık ile düşünsel bağımlılık arasında bir konumda olmak gerekir. Tam bağımsızlık kimi zaman sorumsuz ve keyfi davranışlara neden olur. Düşünsel bağımlılıklar ise taraftar tutumları beraberinde getirir. Her iki durumda da toplumsal uyum ve istikrar zedelenir.

SONUÇ

Aristokratik liberal düşünürler Fransız Devrimi'nden sonra hızla gelişen merkezileşme karşısında son derece endişeli bir duruş sergiler. Fransız Devrimi'nin yol açtığı dönüşümlerin toplumsal huzuru, refahı ve istikrarı olumsuz etkileyeceğini düşünürler. Diğer yandan değişim süreçlerinin önüne geçilemeyeceğinin de farkındadırlar. Fransız Devrimi'nin yol açtığı etkiler tüm Avrupa çapında etkili olmuştur. Bu etkiler Avrupa'da ekonomik, kültürel ve siyasal merkezileşme eğilimlerinin güçlenmesine ve yaygınlaşmasına neden oldu. Bu merkezileşme eğiliminin özgürlük için sakıncalı olduğunu düşünen aristokratik liberaller, farklı çözümler öne sürmüşlerdir. Devletin hızla güçlenmesinin bireysel otonomi, özgünlük ve özgürlükleri tehlikeye atabileceğine yönelik kaygılar Avrupa siyasetinin gelişim çizgilerini belirledi. Siyasal sistemler bu kaygılar göz önüne alınarak yapılandırılmıştır.

Özellikle Aydınlanma ile birlikte medya giderek artan bir biçimde siyasal toplumun kuruluşunda etkin bir rol oynamıştır. Medya toplumun farklı katmanlarının iletişim kurmalarını sağlayan bir araç işlevi görmüştür.

Medya modern zamanlardan önce hiç görülmedik ölçüde toplumsal yaşamla ilgili her türlü bilginin dolaşımını maksimum seviyeye çıkardı. Fakat özellikle aristokratik liberal düşünürlerin önde gelenlerinden Tocqueville medyanın gelişim süreci ve yeni toplumsal rollü karşısında son derece şüphecidir. Siyasal ve kültürel merkezileşmeyle birlikte medyanın kanaatlerin biçimlenmesinde belirleyici bir rol oynayarak, her türlü yerel ve bireysel konumu merkeze entegre etme işlevi gördüğünü düşünür. Başka bir ifadeyle merkezi iktidar medya vasıtasıyla, yerel ve bireysel kaygıları aşan merkezi mesele ve kaygılar yaratarak çevreyi şekillendirir. Böyle bir durumda toplumsal çeşitliliğin muhafaza edilmesi mümkün değildir.

Aristokratik liberallere göre özgürlük karar alam süreçlerinde aktif rol oynamakla sınırlanamaz. Büyük bir nüfusu barındıran günümüz toplumlarında merkezi eğilimlere karşı bireyselliğin nasıl muhafaza edilebileceği problemlidir. Kitlesel eğilimler, her türlü çeşitliliğin bir kenara bırakılmasına neden olmaktadır. Günümüzde ulus devletlerin sınırlarını aşarak globalleşme eğiliminde olan merkezileşme, her türlü alışkanlık, davranış, kültür ve geleneği bir potada eriterek birbirine benzetme potansiyeli taşımaktadır. Özgürlük arzu edileni yapabilmeye indirgendiğinde dahi bireyin ve toplulukların arzularını merkezileşmenin etkilerine kapalı bir biçimde oluşturabilecekleri bir özerkliğe sahip olmaları gerektiği unutulmamalıdır. Her türlü belirlenim ve yönlendirmeye açık bireylerden oluşan toplumların çeşitlilik ve özgürlüklerini yitirerek modern dünya sisteminin merkezi yönelimlerine kapılmaları kaçınılmazdır. Hâlbuki toplumsal refahı sağlayan en önemli etkenlerin başında gelen yaratıcılığın canlanması için farklı bakış açılarının etkileşimi zaruridir. İlerlemenin sadece tüketime yönelik teknolojideki gelişime indirgenmesi merkezin tüm bireysellikler üzerinden mutlak belirleyici olmasına yol açar. Buna karşı toplumun bireysellik ve çeşitliliği muhafaza etmeyi sağlayacak bir biçimde yapılandırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

BLANCHARD, W. Scott. (2001), "Petrarch and the Genealogy of Asceticism", *Journal of the History of Ideas*, Vol. 62, No. 3, pp. 401-423.

BRINT, Michael. E. (1985), "Jean-Jacques Rousseau and Benjamin Constant: A Dialogue on Freedom and Tyranny", *The Review of Politics*, Vol. 47, No. 3, pp. 323-346.

BURANELLI, Vincent. (1957), "The Historical and Political Thought of Boulainvilliers", *Journal of the History of Ideas*, Vol. 18, No. 4, pp. 475-494.

CARRESE, Paul. (2004), "Montesquieu's Complex Natural Right and Moderate Liberalism: The Roots of American", *Polity*, Vol. 36, No. 2, pp. 227-250.

CHRISTMAN, John. (2005), "Saving Positive Freedom", *Political Theory*, Vol. 33, No. 1, pp. 79-88.

CONSTANT, Benjamin. (1988), *Political Writings*, edited and translated by: Biancamaria Fontana, Cambridge: Cambridge University Press.

DE DIJN, Annelien. (2005), "Aristocratic Liberalism in Post-Revolutionary France", *The Historical Journal*, Vol. 48, No. 3, pp. 661-681.

DE DIJN, Annelien. (2008), *French Political Thought from Montesquieu to Tocqueville: Liberty in a Levelled Society*, New York: Cambridge University Press.

DE MONTESQUIEU, Baron. (1989). *The Spirit of the Laws*, translated and edited by Anne M. Cohler, Basia Carolyn Miller and Harold Samuel Stone, Cambridge: Cambridge University Press.

DE TOCQUEVILLE, Alexis. (1856), *The Old Regime and the Revolution*, trans. John Bonner, New York: Harper & Brothers.

DE TOCQUEVILLE, Alexis. (2010), *Democracy in America*, ed. Eduardo Nolla, and trans. James T. Schleifer, Indianapolis: Liberty Fund, Inc.

ELLIS, Harold. A. (1986), "Genealogy, History, and Aristocratic Reaction in Early Eighteenth-Century France: The Case of Henri de Boulainvilliers", *The Journal of Modern History*, Vol. 58, No. 2, pp. 414-451.

FINK, Beatrice. C. (1972), "Benjamin Constant on Equality", *Journal of the History of Ideas*, Vol. 33, No. 2, pp. 307-314.

GIDDENS, Anthony. (1990), *The Consequences of Modernity*, Cambridge: Polity Press.

GIDDENS, Anthony. (Winter, 1981), "Modernism and Post-Modernism". *New German Critique: Special Issue on Modernism* No. 22, pp. 15-18.

GILLESPIE, Michael Allen. (2008), *The Theological Origins of Modernity*, Chicago: The University of Chicago Press.

GRUNER, Shirley. (1968), "The Revolution of July 1830 and the Expression 'Bourgeoisie'", *The Historical Journal*, Vol. 11, No. 3, pp. 462-471.

HABERMAS, Jurgen & Seyla Ben-Habib. (Winter, 1981), "Modernity versus Postmodernity". *New German Critique: Special Issue on Modernism* No. 22, pp. 3-14.

HABERMAS, Jurgen. (1994), "Struggles for Recognition in the Democratic Constitutional State," pp. 107-148 in *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*, edited by Amy Gutmann. Princeton: Princeton University Press.

HABERMAS, Jurgen. (1999), "The European Nation-State and the Pressures of Globalization." *New Left Review* 235, pp. 46-59.

HOBBS, Thomas. (1991), *Leviathan*, edited by: Richard Tuck, Cambridge: Cambridge University Press.

HOBBS, Thomas. (1998), *On The Citizen*, edited by: Richard Tuck & Michael Silverthorne, Cambridge: Cambridge University Press.

HUME, David. (1997), *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme*, çev. Aziz Yardımlı. İstanbul: İdea Yayınları.

ISHERWOOD, Robert. M. (1969), "The Centralization of Music in the Reign of Louis XIV.", *French Historical Studies*, Vol. 6, No. 2, pp. 156-171.

KAHAN, Alan. (1985), "Tocqueville's Two Revolutions", *Journal of the History of Ideas*, Vol. 46, No. 4, pp. 585-596.

KAHAN, Alan. (1989), "The Victory of German Liberalism? Rudolf Haym, Liberalism, and Bismarck", *Central European History*, Vol. 22, No. 1, pp. 57-88.

KAHAN, Alan. (1992), *Aristocratic Liberalism : The Social and Political Thought of Jacob Burckhardt, John Stuart Mill, and Alexis de Tocqueville*, Oxford, New York: Oxford University Press.

KAHAN, Alan. (2003), *Liberalism in Nineteenth-Century Europe: The Political Culture of Limited Suffrage*, Hampshire and New York: Palgrave.

KAHAN, Alan. (2012), "Arnold, Nietzsche and the Aristocratic Vision", *History of Political Thought*, Vol. 32, Issue 1, pp. 125-144.

LAKOFF, Sanford. (1998), "Tocqueville, Burke, and the Origins of Liberal Conservatism", *The Review of Politics*, Vol. 60, No. 3 (Summer, 1998), pp. 435-464.

LIGGIO, Leonard P. (1977), "Charles Dunoyer and French Classical Liberalism", *Journal of Libertarian Studies*, Vol. 1, No. 3, pp. 153-178.

MILLER, Stephen. (Summer, 2003), "Absolutism and Class at the End of the Old Regime: The Case of Languedoc", *Journal of Social History*, Vol. 36, No. 4, pp. 871-898.

NÄSSTRÖM, Sofia. (2007), "The Legitimacy of the People", *Political Theory*, Vol. 35, No. 5, pp. 624-658.

RAHE, Paul. (2009), *Soft Despotism, Democracy's Drift: Montesquieu, Rousseau, Tocqueville, and the Modern Prospect*, New Haven & London: Yale University Press.

RAHE, Paul. (2010), *Montesquieu and the Logic of Liberty: War, Religion, Commerce, Climate, Terrain, Technology, Uneasiness of Mind, the Spirit of Political Vigilance, and the Foundations of the Modern Republic*, New Haven & London: Yale University Press.

SENNETT, Richard (1992). *The Fall of Public Man*, New York: W. W. Norton & Company.

SHARON, Krause. (2000), "The Spirit of Separate Powers in Montesquieu", *The Review of Politics*, Vol. 62, No. 2, pp. 231-265.

SWART, Koenraad. W. (1962), "Individualism in the Mid-Nineteenth Century (1826-1860)", *Journal of the History of Ideas*, Vol. 23, No. 1, pp. 77-90.

TOMASELLO, Michael. (2008), *Origins of Human Communication*, Cambridge, Mass.: MIT Press.

VILLA, Dana. (2005), "Hegel, Tocqueville, and Individualism", *The Review of Politics*, Vol. 67, No. 4, pp. 659-686.

WALLERSTEIN, Immanuel. (1995). "The End of What Modernity", *Theory and Society*, Vol. 24, No. 4: 471-488.

WEIL, Frederick. D. (1986), "The Stranger, Prudence, and Trust in Hobbes's Theory", *Theory and Society*, Vol. 15, No. 5, pp. 759-788.

WINTHROP, Delba. (1981), "Tocqueville's 'Old Regime': Political History", *The Review of Politics*, Vol. 43, No. 1, pp. 88-111.

YOUNG, James T. (1898), "Administrative Centralization and Decentralization in France", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 11, pp. 24-43.